

ועדה לחנוך ותרבות

ישיבה ד', יב' באייר חש"ט, 11.5.49

הנוכחים:

אלמליח אברהם
דינבורג בן-ציון
הכרמלי אליהו
כהן רחל
נצר דבורה
פרסיץ שושנה
פנקס דוד צבי
ציזלינג אהרן
סמילנסקי יזהר
רויאל-נאור אסתר
ד"ר בן-יהודה

היו"ר ש. פרסיץ:

היתה שאלה של ציזלינג לברר אם אחבר הכנסת חייב להכניס את הצעתו לכנסת, או לוועדה. על שאלה זו קבלתי את השובתו של מר שפרינצק שיביא את השאלה לדיון בכנסת. בנוגע לחומר שהיינו צריכים לשלוח להסתדרות המורים, בררתי את הדבר, אנו יכולים לשלוח אליהם את החומר של ששיבותינו, בתנאי שהם לא יפרסמו את החומר לפני שהכנסת תעשה זאת. נחקבלו כמה מכתסים הדורשים להעמיד בסדר היום של הועדה את ענין התרבות. בהזמנות זו הייתי רוצה לשאול את מר שזר, מתי נשמע את הרצאתו בענין מחלקת התרבות וחכניה פעולה המשרד בשטח זה. את המכתבים אעביר לשר החנוך.

אני מציע לקיים בשבוע הבא שתי ישיבות, על-מנת שסעיף החרבות יובא לאתר שנגמור את הדיון בסעיף

א. ציזלינג:

חובת הלמוד.

שר החנוך ז. שור: לדעתי שאלת החרבות היא שאלה של תקציב, בעוד שלחנוך

יש כבר תקציב. דרוש יהיה גיוס רב של דעה הקהל

בכנסת כדי לקבוע את התקציב. לכן, הייתי מחשיב מאד שהועדה תוכל להפנות

לענין זה. עוד לפני ששענין התקציב יובא לכנסת.

מחליטים: לקיים בשבוע הבא עוד ישיבה לענין החרבות.

קראתי את הרצאתו של ד"ר בן-יהודה. אם כי איני מסכים

ד. צ. פנקס:

לכל הדברים שנאמרו ע"י ד"ר בן-יהודה, אני מסכים לחפיסה

שעלינו להניח כחנוך יסודי מחזור של השע שנים. אני בדעה שתכנית הלימודים

צריכה להקנות לתלמיד, אשר יוצא אח הכתה התשיעית, ידיעות די מקיפות של

חורה שבעל-פה, אני מחכוון למשנה ולפוסקים.

בנוגע לגן-הילדים. היתה הצעה לעשות גם אותו לחובה,

או לפחות לאפשרות, שכל מי שירצה בכך, יוכל לשלוח את ילדו לגן הממשלתי.

אני מצטרף לדעה זו, אלא שרואה אני קשיים גדולים בביצועה, אם לא ניתן לגן-

הילדים דמות שו אשר כל ההורים יוכלו לשלוח לשם את ילדיהם. אם גם את הגן

נצטרך לפצל לזרמים ומגמות, הדבר הזה יקשה מאד במובן התקציב, ואיני רואה

איך המדינה תוכל לעשות זאת באמצעיה המוגבלים.

אני מעריך שעלינו לשאוף, אם לא נוכל להגיע לחנוך

אחיד, הרי לפחות שהתלוקה תהיה רק לשתי מגמות: מסורחית וחילונית. ההבדלים

בין זרם המזרחי ואגודת ישראל נראים לי קטנים, וכך נראה לי שאפשר למצוא דרך

לגשר בין החנוך הכללי ובין החנוך של זרם אצטצאצא העובדים.

אני מקבל את ההנחה שחנוך חובה חינוך, אפשר להגשים רק

באופן הדרגתי. אני מקבל את חכנית ארבע השנים. אני מדגיש הגששה יתרה שאם

הממשלה לא תבוא לעזרת הרשויות המקומיות, לא יהיה ביכולתה לשאת את הוצאות

על ההורים העניינים ביותר, בעוד שלא כן חנוך. לוד, רמלה, ומחנות העולים פתרונם הוא פתרון יותר רדיקלי מאשר מסעדה בבי"ס. מטעמים חנוכיים זה הוא דבר לגמרי אחר. אם ההזנה בבי"ס באה כדי לאפשר לילד לא ללכת הביחה, לאפשר לו להשאר גם בשעות אחר הצהריים וכוללת את כל הילדים, אז יש בה צעד חנוכי, אבל אם "רעבים עליך ישראל", היא מחככת אותו חנוך רע, להיות תמיד ממוכים על שולחן מי שהיא. צריך למצוא לכל אב עבודה ולא להכאיל את ילדיו. במקום להאכיל ילדים הייתי מציע לפתוח עוד כחה ללמודים.

ב.צ. דינבורג:

ביחס לארגון החינוך. אני חושב שאי אפשר להמשיך את קיומו של הועד המנהל. אין השליח יכול למלא שליחות בשעה שהשולח פקעה זכותו.

אני בעד אזרמים, אבל זרמים פדגוגיים אידיאלוגיים ולא זרמים של מנגנונים אשר מפריעים להתפתחות החנוך. אם הועדה קבעה אוטונומיה של זרמים ומסדרת ועדים מפקחים, למה צריך למנוע משר לעבוד בלי הגבלה? לדעתי צריך להיות שלטון אחיד. לעומת זאת אני בעד מועצה פדגוגית. אני בעד שתוף מכסימלי של המקום.

בענין בתי המדרש להשתלמות מורים. זה הוא חלק אורגני של מערכת החינוך וצריכה להיות חכניה כוללת של בתי מדרש אלה. בענין החנוך לערבים. אנחנו לא צריכים להשחמט מהחתיבות בענין זה כי יש להם זכות לכך. אני רוצה להעיר את השומת-לבו של שר החינוך, כי לפי דעתי יש צורך לארגן ועד מפקח ולדאוג לכך שחיה גושפנקא ישראלית בכון החנוך של הערבים.

בענין בתי הספר בירושלים. בכל שכונות העוני שבירושלים יש צורך לבנות בתי ספר גדולים ונוחים, שבתי ספר אלה יהיו מרכז להחייאת השכונה. הם צריכים להעלות את כל רמת התרבות של השכונה. אשאאאאאא זה צריך להיות אחד הדברים הדחופים ביותר.

יש צורך מיוחד בחנוך מנהלים. השתלמות מנהלים צריכה להיות מכוונת ושיטתית. צריך לדאוג גם שהמפקחים יהיו יותר מדריכים

מאשר מפקחים. הפקוח צריך להיות מאורגן לפי המקצועות. המפקחים צריכים לדאוג להעלאת רמת הלמודים. השתלמות מורים צריכה להיות מכוונת, יעילה ומהירה. לכל זה יש צורך במועצה.

י. גורני:

ברצוני לנגוע בכמה בעיות:

בנוגע להקמת מוסד לא מייעץ בלבד אלא מוסד בעל

סמכויות מיוחדות, יש שני צדדים לשאלה זו. ישנה טענה חוקית פורמלית וטענה

מהותית לגופו של ענין. מבחינה צבורית, כשהקימו את המשרד לחנוך הבינו שהעבר

נחק ושיש צורך להתחיל בפעולות לעתיד. לכן המוסד הזה, הועד המנהל אינו קיים

עוד. אני מחנגד לגופו של ענין, למוסד מייעץ. אני חושב כי אין צורך במוסד מייעץ

ושיש מספיק גופים מייעצים. איני יודע במה משרד החנוך נבדל משאר המשרדים.

ישנן שלש קונסטיטוציות אשר מקבילות את השר: בחוק, הממשלה והכנסת. איני רואה

כל סבה להפלות את החנוך משאר שטחי הפעולה של הממשלה, משום ששתוף הזרמים

מובטח ע"י החוק ויש די מכשירים בידינו כדי לערער. זו היא יצירה רשות

אשר לדעתי אין בה צורך והיא מזיקה. אני רוצה להוסיף שבשאלה זו אני מביע גם

את דעה חברי לסיעה.

ענין הרשות המקומית והמדינה. הייתי מצטרף למשאלה

שהממשלה השתחף ככל האפשר בסכומים יותר גדולים להחזקה החנוך. אם מביעים

זאת במשאלה, הרי זו משאלה נאה. לדעתי היו עושים דבר טוב אילו את כל

המשאלות שלנו היו מביאים לאחר בדיקה יסודית מאד של הצד הטכני. כל הנוגע

לצד הרוחני הפידגוגי החנוכי של החנוך, בכלל זה גם קבלת מורים ופטוריהם,

פירושו הכניח לימודים, ספרי לימוד, זה בסמכותה המלאה של המדינה. כל הנוגע

לשירותים על כל סוגיהם, כל זה בסמכותה של הרשות המקומית, בפיקוחה של המדינה

ובהחאם לחוקים אשר המדינה הקבע בענין זה. אשר לסמכויות של הרשות המקומית.

איני רואה כל סיבה ליצור סטטוס מיוחד של זכויות בעניני חינוך של הרשות

המקומית, דבר אשר איננו מקימים בשאר שטחי המדינה.

אני מבקש שיחה מיוחדת בענין חנוך הערבים וככל האפשר

יותר מוקדם.

ה' גורי שאל במה נבדלים עניני החנוך משאר

הענינים במדינה, ומדוע נבוא ליצור גופים

במשרד החנוך שאינם קיימים במשרדים אחרים. לצערי הרב נבדלים עניני החנוך במדינה משאר הענינים בארץ, והם נבדלים לא רק לגבי הענינים במדינה, הם נבדלים גם כלפי שאר המדינות. בשום ארץ לא קיים מצב של קיום זרמים מפלגתיים בחנוך. אני בעד ריבוי גוונים פדגוגיים עד כמה שיש להם הצדקה מבחינה חנוכית, אולם לא בעד קיום זרמים מפלגתיים. איני יכולה להסכים לענין קיום הזרמים משום בחינה. לא מבחינה לאומית, לא מבחינה חנוכית, לא מבחינה פדגוגית גרידא ולא מבחינה תקציבית. באם היום לדבר על הגדרה עצמית של הורים. אנחנו מונים כיום 800 אלף איש. בישוב זה של 800 אלף איש, כמה אנשים ראויים ויכולים להחליט מבחינה פדגוגית וחנוכית גרידא - לאיזה דרם אידיאולוגי פדגוגי הם חפצים לשלוח את ילדיהם - איני מדברת על אותה העליה ההולכת וגוברת מיום ליום, את הערב הרב הזה אשר אינו מבחין בין ימינו לשמאלו - אנשים אלה אינם יכולים מבחינה לאומית להבדיל בין זרמים פדגוגיים, והם צריכים להבדיל עכשיו בין זרמים מפלגתיים. אנחנו נבוא אל האנשים האלה ללחוץ ע"י מחן זכויות כלכליות אלה או אחרות, ללחוץ עליהם להגדיר את עצמם לטובת חנוך זה או אחר? אני חושבת שעם המכבד את עצמו אינו הולך בדרכים אלה. עם מתנך קודם את האלמנט שלא הזה, אשר בא לעת עתה כצבר זר. האם להם נמסור היום את גורל החנוך בארץ והם יקבעו מה הם רוצים ומי הם רוצים? הם צריכים להגדיר את עצמם מבחינה מפלגתית ולשם זה לשלוח את ילדיהם לבית"ס זה או אחר. הייתי רוצה שנשקול יפה מה אנחנו עושים, כי ענינים אלה נוגעים בעצוב דמות האומה לדורות.

בקשר לארגון החנוך. החליטו על כך שהזרמים יהיו קיימים. מה פירוש הדבר לשמור על האוטונומיה של הזרמים, האם האקט הראשון היה לקבל את "אגודת ישראל" ולהקנות לה את אותן הזכויות שיש לבי"ס הכללי בארץ? להשוות אותם עם הבי"ס הכללי מבחינה חנוכית, מבחינה ישובית ומבחינה ארגונית ולחת להם בא"כוח אחר במחלקת החנוך, בעוד שבחי הספר הכלליים אשר פלסו את הדרך לחנוך בארץ, גם להם יש בא"כוח אחר? האם זו היא שמירה על האוטונומיה? במחלקת ~~אמצא~~ החנוך היה חמיר המנחל בא"כוח של הזרם הכללי. הציונים הכלליים לא לקחו אף פעם עליהם את הבעלות על

הזרם הכללי. הציונים הכללים לוחמים לבי"ס אחד ואחיד בארץ,

בי"ס כללי אשר הוא קיים ללא תלות בציונים הכלליים. בשאר המשרדים אין

הבטחה על שמירת האוטונומיה של הזרמים בהנהלת העניינים, בשאלת החנוך

יש הבטחה על שמירת האוטונומיה של הזרמים בהנהלת העניינים, בשאלת החנוך

יש הבטחה מפורשת. אותו צבור אשר חומך ברעיון של בי"ס כללי, לא יסכים לסדר

ענייני החנוך בהבטחה חגיגה של אוטונומיה, הם יעמדו על כך שגוף זה ששמו ועד

המנהל, בתור אינסטנציה אדמיניסטרטיבית ליש הער, יתקיים וישמור על האוטונומיה

המובטחת, פן תחרב על ידי תיאבון הזרמים בישוב. על ועד המנהל בתור מוסד

המבטיח את השמירה על האוטונומיה יעמדו אלה שענייני בי"ס הכללי יקרים להם.

בענין חנוך הערבים. אני חפצה לשאול: מי הוא הגוף

אשר פנה אלינו בדרישה להקים בתי ספר מיוחדים בערים ובכפרים לערבים? מדוע

אנחנו צריכים לפתוח בי"ס מיוחד ביפו או בתל-אביב בשעה שאיננו יכולים

לקלוט את כל הילדים הבאים אלינו מילדי העולים. אנחנו לא מוכנים לכך, לא

מבחינת המורים, לא מבחינת ביה"ס, ולא מצד מבחינת הפקוח. בנוגע לחנוך

חובה. לדעתי חנוך חובה במדינת ישראל צריך להיות מגיל 3 עד 16. אני יודעת

שאנחנו לא נוכל להוציא את הדבר לפועל במשך ארבע שנים ואני מציעה לקבוע

את הזמן לשש שנים. אני מציע שבשנה ראשונה בתש"י נכריז על חנוך חובה

מגיל 4 עד עשר. בתש"א מגיל 3 עד 12, בתש"ב מגיל 3 עד 14, בתש"ג

מגיל 3 עד 16, בתש"ו מגיל 3 עד 18. אם מצב החקציב יכריח אותנו לחלק

זאת לעוד שנה, אני מוכנה לכך.

אם אנחנו רואים לפנינו את ארבע שנים אלה כשנים

של קבוע גלויות, אנחנו צריכים לקבל על עצמינו את העול הזה כפי שהוא נראה

לענייננו. אין רבים בין ילדי העולים בגיל העולה עד 12-11. רוב הילדים

הבאים אלינו הם בגיל צעיר כי הגדולים הושמדו. אנחנו מוכרחים למצוא

להוציא את הילדים האלה מבתיהם, המלאים מרירות, סכנות נפשיות וגם

סכנות גופניות, למעונות יום.

חוק מניעת עבודה צריך להיות אצלינו עד גיל 14.

עד גיל 14 אין הילד צריך לעבוד, חוץ מעבודות חלקיות, חנוכיות במוסדות.

אני חפצה שאצלנו יהיו בתי הספר פתוחים לכל ילד, זה מחייב את המדינה לתת

ואת האזרח לקבל.

על התקציב ושהוף המועצות המקומיות בתקציב. לי נדמה שחלוקת התקציב הלאומי כפי שנהוג באנגליה בין המועצות המקומיות ובין המדינה, היא דוגמא מתאימה גם לחלוקת התקציב אצלנו. אנחנו צריכים לשאוף לכך שהחלוקה תהיה לירה כנגד לירה. אני חפצה לומר שלא נוכל להסתפק בזה. אם לא ניצור לנו אמצעים אתרים לא נראה פתרון לא לבעית החנוך ולא לבעית התרבות. אנחנו צריכים לדרוש לכך תמיכה גדולה מכל הארגונים הבינלאומיים לילדים.

י. סמילנסקי: ביחס לערבים, נדמה לי שבזמנו גם אנו דרשנו שיחננו לנו לנהל בעצמנו את העניינים שלנו. אנו צריכים לחת לערבים לנהל את ענייניהם כרצונם, אם ירצו בעשרים זרמים של חנוך, לא נוכל לכפות עליהם דבר אחר, אנחנו לא נעורר אותם לזרמים, אבל הם חפשיים ובני-חורין לקבוע את צורת ודרכי חנוכס. א/מון הדדי בינינו לבין הערבים יתן את התוצאות הטובות ביותר.

אסא: לדעתי במידה שישוחפו מהורים ונציגי ההורים הדבר יביא ברכה, ושום רשות מקומית, ושום מנגנון מסועף לא יוכלו לבוא במקומם. איני בעד זה שבחוקה תוגדרנה סמכויות להכרעה לרשויות המקומיות ולארגוני ההורים, אבל אני בעד זה שבחוק יוגדר השחוף בארגון החנוך לכל תא מוניציפאלי. אינני מגדיר את הזרמים כזרמים מפלגתיים, אני מגדיר אותם כזרמים של הורים. זה יהיה משגה גדול מצד חברי הועדה אם יכניסו אותנו כעת לויכות על הזרמים. הזרמים הם דבר שבמציאות, הם עובדת חיים אשר לא רק חברי הכנסה, כי אם הורים ומורים לאלפים נתנו אה נפשם לענין הזה, ויוסיפו לחת.

הועדים המפקחים הם הכלים הרציניים והחיוניים ביותר לשמירת האוטונומיה. הועדים המפקחים צריכים להיות נציגות של הורים ולא של מפלגות.

כשמדברים על שרמים מבחינה תקציבית ואני חושב שיש כאן טעות, צריך לקבוע נורמה לקיום בי"ס. איני חושב כי מחובת המדינה לפתוח בי"ס לזרם מסוים אם אין מינימום מסוים של ילדים. בענין בעלות המדינה

עלינו למצוא דרך של שחוף שני הגורמים: המדינה והרשויות המקומיות. אין לוותר על יכולת השפעה רצינית של הרשויות המקומיות בארגון החינוך ובקביעת כל הפרטים החשובים בענין זה. מבחינה פורמלית המדינה צריכה להיות בעלת החנוך, הדבר צריך להתבטא גם בחקציב.

אנחנו נגיע במשך הזמן לחנוך חינוך חובה, אבל איני יודע כמה זמן זה ימשך ואין לי כל בטחון שגם אם נחליט היום ונקבע תאריך מסוים, הוא יוגשם כפי שהוא נקבע. חכנית הממשלה לישוב הארץ היא פזור עד כמה שאפשר - כלומר החישובות. עד עכשיו היה המצב בענין זה כך שכל מה שהישוב היה קטן יותר היה מוטל עליו עול גדול יותר. אני רוצה כי נקבע שעוד לפני שיוגשם חינוך חינוך, החינוך בישובים הקטנים יהיה למעשה חנוך חינוך, כי ממילא העול הרובץ על ישובים קטנים גדול בהרבה משל הישובים הגדולים.

הערה אחת לענין גיל החינוך. אני חולק בכל חוקף על כך שיש לקבוע את הגיל 3 כגיל חובה. גם במשטר של עליה, העולים מהורים מיעוט של ארבעה הישוב, הבה נטיל על המדינה לפתוח במקומות הרכוז של העולים מוסדות חינוך לילדים.

לענין חינוך הערבים, מה יהיה על לימוד הדת של הערבים? בי"הם העברי שנו פתוח לכל ילד ערבי, במידה שהוא מעונין בזה, אבל בכל מקום שיש ציבור ערבי, צריך להיות גם בי"ס ערבי. איננו צריכים לסמוך יותר מדי על זה שהם בעצמם יקבעו את חכנית הלימוד. הם אמנם אזרחי ישראל, אבל אל נשכח שאנחנו ~~נמ~~לגביהם עד היום בבחינת אויבים, ואיני מוכן לסכן את עתיד מדינת ישראל ע"י חינוך מחנה גדול של אזרחים ערבים, בלי התערבות ישירה. אנחנו צריכים למצא את האבחנה הנכונה בין פיתוח הערבים והתרבות הלאומית לבין האלמנטים הערבים המזיקים.

מציע להצביע:

א. ציזלינג:

(א) מה היא מסגרת חובת החינוך.

(ב) בענין ההרשמה לפי רצון ההורים.

מציע שהיו"ר יחד עם שר החינוך תקבע אח
הסעיפים אשר עליהם נצביע בישיבה הבאה.

ג.צ. דינבורג:

ההצעה נתקבלה.

=====